

alimara

COL·LECCIÓ IMAS

Innovació i Metodologia en Afers Socials

Núm. 66. Desembre 2022

ISSN: 2659-5273

Premis i reconeixements

Premis a la Innovació Social del Consell de Mallorca 2022

Andrés Lopez Adarve

Direcció Insular de Persones amb Discapacitat i Innovació Social
Institut Mallorquí d'Afers Socials

 IMAS
Departament de
Drets Socials
Consell de Mallorca

Universitat
de les Illes Balears

El contingut de la REVISTA ALIMARA de l'IMAS està subjecte a una llicència de Reconeixement-NoComercial_SenseObraDerivada 4.0 Internacional de Creative Commons

Resum

Els Premis a la Innovació Social del Consell de Mallorca han tornat després de dos anys d'absència a causa de les restriccions provocades per la crisi sanitària. Torna un espai de reconeixement obert a tot el sector social i a aquelles persones que volen promoure millores socials a través d'idees, estudis i projectes innovadors.

El 21 de setembre passat, en el Teatre Principal d'Inca, va tenir lloc el lliurament dels Premis a la Innovació Social, el premi Pere Mascaró, el reconeixement a la trajectòria d'una entitat i el reconeixement a la trajectòria professional d'una persona del sector social. En un teatre ple i en un ambient festiu, vàrem veure com es va reconèixer la tasca de l'Hospital Sant Joan de Déu, la trajectòria personal de Gori Estarellas i com l'entitat Coordinadora Balear de Persones amb Discapacitat guanyava el premi Pere Mascaró per la seva oficina d'accessibilitat cognitiva, en la qual un equip format per professionals i persones usuàries avaluen espais comunitaris per fer-los accessibles per a tothom. A més, es varen atorgar 6 Premis a la Innovació Social a diferents entitats del sector.

Tots els projectes premiats mostraren una gran capacitat de resiliència i innovació, ja que es troben al servei de les persones quan més importa, i posen de manifest que el sector social de Mallorca és un valor segur per a la nostra societat.

Paraules clau

Reconeixement, premis, serveis socials, IMAS.

1. Introducció

Des de l'any 2008, el Consell de Mallorca i l'Institut Mallorquí d'Afers Socials (IMAS) organitzen els Premis a la Innovació Social. Es tracta d'un espai obert a tot el sector social de Mallorca on es destaca la innovació com a eina de canvi social i progrés.

L'objectiu dels premis és reconèixer projectes que, per una banda, promoguin la innovació i la generació de valor públic per afrontar les necessitats i reptes socials, i que alhora siguin capaços

d'activar processos d'apoderament de la ciutadania per construir una societat més justa i inclusiva.

Les candidatures als premis havien d'estar basades en els criteris següents:

- Projectes d'actuacions realitzats entre els anys 2019, 2020 i 2021 que fossin exemplars per la seva coherència i impacte dels seus resultats sobre els drets socials, la qualitat de vida i la igualtat d'oportunitats dels ciutadans i ciutadanes. Enguany, també s'han valorat candidatures que poguessin estar relacionades amb la pandèmia provocada per la COVID-19.
- Estudis, investigacions o publicacions que promoguessin l'eficiència, l'agilitat i la sostenibilitat del sistema dels serveis socials en temes com la innovació en els instruments de l'administració pública per a la millora social, les investigacions promogudes des del tercer sector social, els estudis i les anàlisis socioeconòmiques dels observatoris, i qualsevol altre estudi que pugui ser de referència en l'àmbit dels serveis socials i que ajudi a millorar la qualitat de vida de les persones.
- Caràcter innovador, cohesió social generada, sostenibilitat i aplicabilitat en altres territoris o situacions de necessitat social. Podien ser actuacions de tipus municipal, insular o de cooperació internacional desenvolupades des de Mallorca.
- Campanyes de sensibilització. Es podia premiar la publicació, programa, campanya d'informació, formació, acció ciutadana, producte informatiu, audiovisual, pàgina web, xarxa social o altres mitjans, que hagin aconseguit resultats d'impacte social mitjançant la transmissió d'una imatge positiva dels drets socials i de la participació ciutadana per afrontar les necessitats socials, incloses les noves necessitats provocades per la COVID-19.

Enguany, es presentaren 28 candidatures en total, formades per diferents projectes d'innovació social dins d'un ampli repertori d'iniciatives. Vàrem poder observar que moltes candidatures provenien d'entitats del tercer sector dedicades a l'atenció a persones amb discapacitat, ajuntaments o entitats locals, unitats de recerca de la Universitat de les Illes Balears (UIB), mitjans de comunicació... la qual cosa destaca la diversitat de col·lectius d'acció social que podem trobar a Mallorca i que aposten per la innovació com a eina de canvi social.

Tots els projectes varen ser valorats pels membres del jurat, format per un grup molt divers de representants de l'IMAS, Govern de les Illes Balears, Consell de Mallorca, entitats i presidenta del tercer sector, CERMI, Ajuntament d'Inca, UIB, representants de mitjans de comunicació... Entre tots els membres es varen analitzar els diferents projectes d'acord amb els criteris que marcaven les bases. Una vegada sotmesos a votació, el projecte guanyador fou el de Coordinadora Balear de Persones amb Discapacitat «Oficina d'Accessibilitat Cognitiva». La resta de projectes premiats foren els següents:

- «Biomarcadors del dolor en persones amb Paràlisi Cerebral sense comunicació verbal» – ASPACE/UIB.
- «Esment Guies i ocupació comunitària «– Esment.
- «Jo no soc el meu diagnòstic» – Sa nostra Veü.
- «Cultiu i producció de tes ecològics» - Estel de Llevant.
- «Rehabilitar el barri: processos de transformació i empoderament entre universitat-escola-societat a través de pràctiques artístiques» - UIB
- «Projecte d'atenció integral per a nins i nines amb càncer i les seves famílies» - ASPANOB.

A més del reconeixement social mateix de les candidatures premiades, els projectes premiats varen rebre una dotació econòmica per impulsar i acompanyar els seus processos de recerca i innovació, perquè puguin tenir continuïtat i aplicabilitat a altres col·lectius. En concret, el Premi Pere Mascaró, atorgat a Coordinadora Balear com a guanyadora, va rebre la quantitat de 10.200 € per ser la candidatura més votada. La resta de premiats a la innovació social van rebre 6.300 € per candidatura. L'objectiu d'aquestes dotacions és poder refermar aquests avenços socials i seguir acompanyant les entitats perquè puguin continuar desenvolupant processos d'innovació que ajudin a millorar la qualitat de vida de les persones.

2. Reconeixements

La relació de l'Administració amb entitats i persones del tercer sector és clau, i la necessitat mútua és indubtable. De fet, aquesta unió ens fa més forts, perquè posa tot el potencial d'ambdues al servei de la ciutadania. Situar les persones al centre per potenciar-ne la millora de la qualitat de vida, la vocació i passió són elements comuns i clau en la qualitat de l'atenció, per la qual cosa, juntament amb altres factors, s'han tengut en compte a l'hora de valorar el reconeixement a la trajectòria d'una entitat, així com el reconeixement a la trajectòria exemplar d'una persona del sector social.

Ambdós reconeixements van ser a proposta i votació del Consell Assessor de l'IMAS, un òrgan de consulta i participació sectorial. Està conformat per representants de les diferents direccions insulars de l'IMAS, un representant de cada grup polític del Consell de Mallorca, representants de les entitats més destacades de l'àmbit de serveis socials, així com d'entitats locals i representants sindicals.

2.1. Reconeixement a la trajectòria exemplar d'una entitat

Es va reconèixer la trajectòria de l'Hospital Sant Joan de Déu, per la seva contribució a la transformació social cap a una societat més justa i inclusiva, per la seva capacitat d'adaptació als

reptes plantejats per la pandèmia i, posteriorment, la guerra d'Ucraïna, amb l'atenció als desplaçats i mitjançant la posada a disposició de l'administració de tots els seus recursos disponibles. Aquest reconeixement fou atorgat per ser referents en innovació i per col·laborar activament sempre que han pogut per a millorar la societat i la salut de tots els ciutadans de Mallorca. L'Hospital va obrir les portes el 1955, per la qual cosa és un dels més antics de Palma. El seu model assistencial es desenvolupa des d'una perspectiva d'atenció integral continuada i coordinada. Entre els serveis que ofereix destaquen els programes sanitaris i socials dirigits als col·lectius més vulnerables que no disposen de recursos o cobertures socials. Actualment, també tenen un servei concertat amb l'IMAS, el servei de promoció a l'autonomia per a persones amb discapacitat física.

2.2. Reconeixement a la trajectòria exemplar d'una persona

Es reconegué la trajectòria personal i professional de Gori Estarellas, com a exemple de compromís, vocació i la defensa de la igualtat i dels drets socials. El seu llegat en l'atenció a les persones i la seva àmplia trajectòria professional han fet que hagi estat la persona elegida enguany per a rebre aquest reconeixement. En Gori va ser director insular d'Infància i Família a l'IMAS entre els anys 2007-2011. Durant aquesta etapa, destaca l'elaboració del primer Reglament d'acolliment residencial i el Manual de protecció a la infància. D'altra banda, ha desenvolupat gran part de la seva carrera professional en l'àmbit privat, concretament a l'entitat Es Grec, una associació sense ànim de luxe adreçada a diferents sectors de població en risc d'exclusió social, dificultat i conflicte social. Actualment i malgrat estar jubilat, exerceix com a voluntari de l'entitat acudint a la presó de Palma.

3. Premi Pere Mascaró

El primer premi, guanyador dels Premis a la Innovació Social va recaure sobre Coordinadora Balear de Persones amb Discapacitat per al projecte «Oficina d'accessibilitat cognitiva i avaluadors d'espais i recursos».

Una part molt important de la ciutadania té problemes per a entendre el món que ens envolta: persones amb discapacitat intel·lectual, autisme o problemes de salut mental, persones amb deteriorament cognitiu, nivell cultural baix o, simplement, que desconeixen l'idioma. Tothom, en alguna ocasió, s'ha trobat en algun context en què s'ha pogut sentir així. Aquestes dificultats per a entendre els entorns (com usar el transport públic, visitar un museu, demanar cita al metge, realitzar alguna gestió...) provoquen falta d'autonomia i poder de decisió, i comporten un impacte emocional, els quals generen angoixa i baixa autoestima. En canvi, quan cream entorns

accessibles, les persones amb dificultats de comprensió tenen menys limitacions, per la qual cosa garantim la igualtat d'oportunitats i poder accedir a la informació com cal.

La bona informació (escrita o senyalitzada) ajuda les persones a trobar allò que necessiten i a poder prendre les seves pròpies decisions. Si les persones amb dificultats no reben una bona informació, són totalment ignorats. No poden participar en les activitats que passen en el seu entorn i depenen d'altres persones perquè triïn i decideixin per elles. Quan una persona té dificultats per a entendre les indicacions en un hospital o per a omplir una sol·licitud (al marge de l'angoixa i inseguretat que pateix), se n'estan vulnerant els drets.

Aquesta realitat posa de manifest que l'accessibilitat cognitiva i la lectura fàcil són més que necessàries per a garantir la igualtat d'oportunitats i drets. Malgrat tot, ambdues encara són molt desconegudes, per la qual cosa des de Coordinadora han pensat que la forma més fàcil i pràctica de donar-los el seu lloc i continuar lluitant per la millora de l'accessibilitat universal, és fer-ho de manera real i pràctica, mostrant les dificultats d'entorns reals i proposant solucions en col·laboració amb diferents administracions de Mallorca. Per a això, han creat l'Oficina d'Accessibilitat Cognitiva, un espai on les mateixes persones usuàries de l'entitat defensen els seus drets a entendre la informació que els proporciona l'entorn i lluiten per garantir la igualtat d'oportunitats per poder participar socialment de forma segura i còmoda. A la nostra comunitat autònoma, disposam de la Llei 8/2017, del 3 d'agost d'accessibilitat universal, una llei molt avançada i consensuada amb el moviment associatiu en la qual es recull el dret a l'accessibilitat cognitiva, però encara queda molta feina per a fer per a aconseguir l'accessibilitat universal en tots els entorns. Coordinadora ofereix aquesta oficina com a eina de canvi, i se suma al moviment col·lectiu existent de molts organismes que lluiten per a fer de Mallorca un lloc accessible per a tothom.

Com s'avaluen els espais i es fan accessibles?:

- Configuració del Grup d'Avaluadors d'Accessibilitat Cognitiva i validadors en lectura fàcil. El grup de persones avaluadores i validadores són les figures clau de l'oficina, i està format per professionals i persones usuàries de l'entitat. Coordinadora configura aquests grups a través d'una selecció de persones que participen en serveis de l'entitat i que mostren interès a participar en el projecte. Les persones participants reben una formació inicial en accessibilitat cognitiva i lectura fàcil. Segons les necessitats que puguin sortir, també es realitzen sessions formatives de reforç. Aquestes persones avaluadores són els que es desplacen als entorns, els avaluen i elaboren informes per a promoure que es puguin fer accessibles.
- Realització i avaluació d'entorns. Per iniciativa de l'Oficina mateixa, s'han avaluat els entorns següents: CaixaForum de Palma, Parc de Sa Riera de Palma, Estació Intermodal, Claustre de Sant Domingo d'Inca, Museu de la Mar del Port de Sóller i Teatre Principal d'Inca. Per encàrrec, s'han avaluat la visita guiada "Viu el Modernisme" al CaixaForum, el Museu d'Art Sacre de Mallorca i el Centre de Formació d'Inca. També s'ha avaluat una

proposta de cartells per a l'Edifici de Son Pacs de l'Àrea d'Infraestructures i Accessibilitat de l'Ajuntament de Palma i s'ha revisat una proposta de senyalització del Refugi de Son Amer del Consell de Mallorca.

En tots els casos, s'han elaborat i presentat a les persones responsables informes redactats en lectura fàcil. Avaluar un entorn implica reunions de preparació per a recollir informació i crear un registre-guió, visitar l'espai per a comprovar tot allò que ajuda a orientar-se i entendre la informació i tot el que la dificulta, reunions per a compartir la informació, redactar l'informe i validar el document final. Un cop elaborat l'informe, l'espai disposa de tota la informació suficient per a aplicar les modificacions necessàries i aconseguir que el seu espai sigui cognitivament accessible.

- Adaptació de documents en lectura fàcil. Una altra part del procés i de la tasca que desenvolupa el grup és adaptar de forma progressiva documentació a lectura fàcil. Aquest grup ha començat adaptant documentació interna de la pròpia entitat per a persones usuàries i famílies, a més d'un apartat de la nova web. Es redacta seguint les indicacions de lectura fàcil (norma UNE 153101 EX) i les persones validadores comproven la comprensió, detecten dificultats i proposen canvis.
- Difusió de l'accessibilitat cognitiva i lectura fàcil. Donar a conèixer l'accessibilitat cognitiva i la lectura fàcil és un dels objectius fonamentals. La difusió a través de les xarxes socials de totes les accions que es realitzen, la participació en jornades de membres de l'oficina per a fer difusió de la seva tasca i sensibilitzar la població, creació de píndoles informatives...

El projecte de Coordinadora Balear mostra com l'acció de les mateixes persones usuàries i la col·laboració amb les diferents administracions públiques, entitats, etc. poden servir com a eina de canvi cap a una societat més justa i inclusiva.

4. Innovació al servei de les persones

4.1. Què faríem si no sabéssim comunicar quan sentim dolor? «Biomarcadors del dolor per a persones amb paràlisi cerebral sense comunicació cognitivo-voluntària», ASPACE–UIB

De tots els projectes premiats, cal destacar-ne un que combina tots els elements perquè es consolidi com a una eina de millora de la qualitat de vida de les persones que no presenten comunicació cognitivo-voluntària i que tenen dificultat per a expressar el dolor, cosa que dificulta la tasca de poder detectar quan el senten i posar mecanismes per a aturar-lo.

D'aquesta candidatura en destaca el caràcter innovador i que dona resposta a una necessitat generalitzada en algunes persones amb discapacitat: entendre i comprendre les necessitats d'aquelles persones que no expressen quan senten dolor per un mitjà de comunicació ordinari. Malgrat ser un projecte realitzat amb persones amb paràlisi cerebral, destaca la seva capacitat de generalització a altres col·lectius.

El projecte d'ASPACE en col·laboració amb la UIB mostra com a través de les vivències diàries del personal de l'entitat, la participació de les persones usuàries i el component científic investigador de la universitat, s'està elaborant una recerca pionera per a poder analitzar, mitjançant reconeixement facial i uns avançats sistemes d'anàlisi orgànica i diferents variables cognitiu-conductuals, quan les persones amb discapacitat que no presenten comunicació verbal senten dolor.

A més de problemes motors, la paràlisi cerebral pot comportar dèficits cognitius o disàrtries que dificultin la comunicació. Cal tenir en compte que la prevalença de dolor és més alta en persones amb paràlisi cerebral que en individus amb desenvolupament típic, però la detecció, i consegüent tractament del dolor poden resultar difícils en aquest perfil de persones amb problemes comunicatius.

Aquest projecte pretén comparar diferents marcadors fisiològics (activitat cerebral, variabilitat de la freqüència cardíaca, tensió arterial, saturació d'O₂, metabòlits salivars i contracció muscular) i conductuals (cinemàtica de l'expressió facial i escales conductuals de dolor) de 30 persones adultes amb paràlisi cerebral amb comunicació cognitivo-voluntària, 30 persones adultes amb paràlisi cerebral sense comunicació cognitivo-voluntària i 30 persones sense discapacitat de la mateixa edat, durant diversos procediments de dolor agut habituals (vacunes programades i estiraments musculars).

El dolor en persones amb discapacitat ha estat clàssicament subestimat i, consegüentment, tractat de forma deficient (Rodby-Bousquet et al., 2021; Axmon et al., 2017; McGuire et al., 2010), sobretot quan ens referim a persones amb una disminució de la seva capacitat cognitiva o comunicativa (Duerden et al., 2015). Les persones amb paràlisi cerebral (PC) pateixen dolor amb freqüència (McKinnon et al., 2019), la qual cosa constitueix un dels principals impediments per dur a terme les seves activitats de la vida diària (du Toit et al., 2021). Exemples d'aquests episodis dolorosos serien: dolor ortopèdic, dolor derivat de baixa densitat òssia i fractures, dolor dental o dolor relacionat amb l'alimentació, l'estrenyiment i el reflux gastroesofàgic (Vogtle et al., 2009; McKernan et al., 2004; Kinne et al., 2004). D'altra banda, les persones amb PC estan subjectes amb relativa freqüència a processos terapèutics i assistencials potencialment dolorosos (McKinnon et al., 2020; Ostojic et al., 2019; Riquelme et al., 2015), els quals poden provocar dolor difícil de detectar en aquells sense comunicació cognitiu-voluntària.

Un maneig òptim del dolor requereix una avaluació precisa (von Baeyer & Spagrud, 2007) i en aquest sentit, l'autoinforme es considera el mètode idoni per a la seva valoració (Fox, Margaret A

et al., 2018), la qual cosa fa que les persones amb alteracions en la comunicació siguin especialment vulnerables a un maneig deficient del dolor (McKinnon et al., 2022; Ostojic et al., 2020; Penner et al., 2013; Anand & Craig, 1998), el qual és difícil de reconèixer pels professionals que els atenen, els quals sovint han de basar-se en una impressió subjectiva.

La recerca sobre instruments diagnòstics del dolor en discapacitat i dèficits comunicatius s'ha reduït històricament a escales observacionals de comportament (Huda A-S., 2000) si bé, en les últimes dècades, s'han anat perfeccionant aquests sistemes i, fins i tot, s'han desenvolupat eines específiques de reconeixement d'expressions facials, com el sistema de codificació d'acció facial (FACS, Ekman & Friesen, 1978), que descriu i categoritza els moviments de la musculatura facial per a la detecció d'emocions bàsiques i dolor (Lautenbacher et al., 2022), i està validat per a la pràctica clínica. El desenvolupament d'aquestes eines ha permès minimitzar l'impacte de la subjectivitat de l'avaluador davant d'una conducta dolorosa.

Aquest estudi beneficiarà les persones amb paràlisi cerebral en diversos àmbits, que poden ser extrapolats a altres discapacitats amb dèficits cognitius o comunicatius, o a la població pediàtrica. Permet:

- Identificar una sèrie de marcadors biològics o conductuals que ajudin a detectar la presència de dolor en persones amb paràlisi cerebral sense capacitat de comunicació cognitiu-voluntària.
- Proporcionar als professionals eines eficaces per a la valoració del dolor en persones amb paràlisi cerebral i dèficits cognitius o comunicatius.
- Aconseguir la millora en la prevenció i tractament del dolor en persones amb paràlisi cerebral i alteracions de la comunicació.

4.2. La comunitat com a element de participació activa, inclusió i desenvolupament personal de les persones amb discapacitat. "Guies i ocupació comunitària", ESMENT

El projecte que presenta Esmement mostra la transformació dels serveis socials per a persones amb discapacitat intel·lectual en serveis de contribució a la comunitat, afegeix valor públic i construeix una comunitat més inclusiva i basada en drets per a les persones. En aquest projecte, les persones amb discapacitat intel·lectual participen activament en la comunitat d'una manera activa, col·laborant i oferint valor a les diferents tasques que s'hi desenvolupen. La persona se sent partícip, crea vincles en la comunitat i s'ofereix un altre model alternatiu d'ocupació comunitària.

Entre el repertori d'activitats que desenvolupa Esmement per a les persones i la comunitat trobam:

- De servei de centre de dia al club social del barri.
- Cogestió dels "casals de barri" amb les associacions de veïns/es.
- Rutes guiades a museus, a la universitat i a espais amb històries a compartir.
- Activitats de contribució a la gent gran (fires i mercats).
- Ocupació comunitària individualitzada.

No podem parlar d'inclusió sense una mirada oberta i directa a la comunitat. Això vol dir que la comunitat, els veïns i el territori no són només espais per a donar suports a les persones amb discapacitat, sinó que cal dur a terme estratègies perquè la comunitat s'impliqui cap a un canvi i acceptació de la diversitat, l'accessibilitat, el respecte i la inclusió amb totes les persones. S'ha de fer molt més que prestar serveis a persones amb discapacitat; cal generar valor públic a través de la transformació de la societat.

Aquest projecte mostra com treballar la participació comunitària des d'una mirada centrada en la persona, amb oportunitats per construir barris i pobles més amables i propers.

Per aconseguir tot això, el projecte s'ha basat en 4 objectius fonamentals:

- La persona és part de la comunitat.
- El destinatari dels serveis no és només la persona sinó la comunitat.
- La comunitat dona suports naturals als seus veïns i veïnes.
- La comunitat evoluciona mitjançant els valors de justícia, solidaritat i cohesió social.

Com es desenvolupa?

- Visites guiades. Es fan visites guiades a espais socials i culturals oberts a la comunitat i que tenen una història per a contar. Aquestes històries les narren les mateixes persones amb discapacitat, que han après els itineraris de les visites i la informació pertinent. Les històries evolucionen com els projectes: es comparteixen passat, present i futur, i es plantegen reptes i aprenentatges, tot des d'una experiència vivenciada per a cada participant.
- Dies de fira i mercat. És una activitat que consisteix en l'acompanyament a persones adultes majors per a mantenir la seva autonomia i socialització. Se'ls ajuda a anar al mercat a comprar i a transportar la compra. Aquesta activitat permet generar vincles per a prevenir la soledat no desitjada, així com a reconèixer la contribució de les persones.

- Ocupació comunitària. Serveis de voluntariat a la comunitat mitjançant l'aliança amb entitats del barri.
- Tallers educatius. Els tallers educatius comparteixen valors humans de tolerància i respecte a la diversitat, al medi ambient i a les tradicions culturals de Mallorca. S'adrecen a escoles d'infantil, primària, associacions de veïns, culturals...

4.3. Fotos com a eina de lluita contra l'estigma... «Jo no soc el meu diagnòstic», Sa Nostra Veu

«Jo no soc el meu diagnòstic» és un projecte artístic fotogràfic dirigit a la lluita contra l'estigma associat a persones dels serveis de salut mental. S'han realitzat més de 100 tallers de fotografia a tots els hospitals de dia de salut mental de Balears, unitats comunitàries de rehabilitació (UCR) i associacions de salut mental. Hi han participat més de 200 persones entre persones usuàries i professionals de la sanitat. Les persones que hi participen actuen com a fotògrafs i com a models, es retraten entre elles i trien un adjectiu que els defineixi com a persones. Durant el procés, qui hi participa pot aprendre i compartir en grup que les persones no són les etiquetes amb què els han marcadés.

El resultat és una exposició fotogràfica itinerant que ha estat exposada a tots els hospitals, espais culturals, espais públics d'interès per poder sensibilitzar la població i que mostra el relat de la salut mental de les Balears.

La necessitat d'aquest projecte es justifica perquè una primera causa de l'estigma en salut mental comença en el diagnòstic. Un diagnòstic ha de servir per a reconèixer, és a dir, per a identificar i distingir una persona entre diverses per una sèrie de característiques pròpies. Compleix aquests requisits el diagnòstic psiquiàtric? Des de Sa Nostra Veu es considera que no. Creuen que pot servir perquè els i les professionals s'entenguin, però que no distingeix bé persones amb un mateix diagnòstic.

D'aquesta manera, es va decidir deixar les persones que es definissin elles mateixes, que cercassin un adjectiu amb el qual se sentissin identificades. Aquest procés de recerca de la identitat es fa a través d'una eina artística, el retrat fotogràfic. Així, retratam la nostra essència amb l'adjectiu elegit, autodiagnosticat amb termes propis.

Aquest projecte recull també la necessitat de donar veu a les persones que sofreixen patiment psíquic, a través de preguntar-los si se senten identificades amb el seu diagnòstic i que opinen dels seus companys i companyes i de les persones que treballen amb elles. Per altra banda, el projecte recull la necessitat de normalitzar l'art, en aquest cas la fotografia, com a eina no

farmacològica en les unitats hospitalàries, especialment en psiquiatria, en la qual és important l'accés a la persona fora del treball terapèutic tradicional. També destaca la necessitat de realitzar activitats artístiques col·laboratives entre pacients i personal sanitari, i d'escurçar la distància que els separa.

En conclusió, és un projecte innovador, que fa servir l'art fotogràfic com a eina d'alliberament, sensibilització i per a donar veu a la multitud de persones que es poden sentir estigmatitzades per un diagnòstic que no els defineix com a tals.

4.4. Una infusió sense etiquetes. Revertint l'estigma de la salut mental. «T'Estim», Estel de Llevant

L'associació Estel de Llevant fa més de 25 anys que treballa per la salut mental a les comarques de Migjorn i Pla de Mallorca. L'experiència acumulada durant aquests anys fa evident que cal convertir l'estigma de la malaltia mental en amor per la salut mental. Aquesta és una de les necessitats per la qual el projecte "T'Estim" neix i a la qual vol donar resposta, a través de la lluita per a combatre l'estigma des d'un model participatiu, amb calat social i que afavoreix la inserció laboral de persones amb diagnòstic de salut mental.

És un projecte circular, ja que ofereix llocs de treball i formació a persones amb discapacitat associades a un diagnòstic de salut mental, de manera que la seva integració en la societat sigui plena i garantia d'oportunitats. Per altra banda, el projecte potencia la indústria agroalimentària de Mallorca, en concret l'ecològica, com a alternativa al principal motor econòmic de l'illa, el turisme, i com a única forma de preservar el nostre paisatge i la nostra salut, i com a contribució a un desenvolupament sostenible.

La naturalesa del projecte implica una sèrie de resultats que estan en constant evolució. S'emmarca dins d'una perspectiva qualitativa, i afavoreix la participació ciutadana en un entorn comunitari. Les principals característiques que en destaquen són:

- Impacte social. El projecte s'emmarca dins dels principis d'agricultura ecològica i el foment de la salut mental de la ciutadania. La intenció és promoure un impacte social que impliqui una millora dels paràmetres d'entorn natural, ciutadania i desenvolupament local.
- Foment dels valors d'inclusió social i igualtat, gràcies a la inclusió de persones treballadores heterogènies.

- Afavoriment de la salut mental amb campanyes promocionals.
- Promoció del benestar emocional de les persones que treballen en el projecte en un entorn amb suport i pràctiques lliures d'estrès.
- Oferta d'un producte, local de qualitat, amb tots els beneficis per a la salut...

El projecte ofereix l'oportunitat que les persones accedeixin a un lloc de treball en un entorn únic, en el qual duen a terme la cura del cultiu del te i participen de tota l'elaboració i preparació del producte fins al final del procés. La marca T'Estim cada vegada és més popular i es pot trobar en bars i supermercats de tot Mallorca. Un producte per a combatre l'estigma i que afavoreix una societat més sensibilitzada amb la salut mental.

4.5. El barri i l'art com a eines de canvi social i generació d'oportunitats, «Re-habitar el Barri», Universitat de les Illes Balears

Amb el propòsit de crear vincles en l'àmbit educatiu, cultural i social que promoguin la transformació social i l'apoderament ciutadà, la Universitat de les Illes Balears ha creat el projecte 'Re-habitar el Barri'.

Aquest projecte emmarcat en Palma té tres objectius: dissenyar un programa artístic d'intervenció socioeducativa basat en la interconnexió entre universitat-escola- societat; implementar-lo al barri Nou Llevant-Soledat Sud; i avaluar-hi l'impacte.

La creació de vincles entre l'àmbit universitari, escolar i social ha possibilitat un treball conjunt entre alumnat universitari i de primària, professorat, famílies, artistes, habitants i institucions del barri. El context del barri ha estat abordat com un espai d'aprenentatge des de diferents aproximacions artístiques. Les accions artísticopedagògiques han servit per a promoure les relacions interpersonals, socials i interculturals entre els diferents participants. A través de les pràctiques artístiques, la transdisciplinarietat i el treball col·laboratiu, s'han impulsat processos d'innovació educativa i de transformació social en contextos perifèrics i en risc d'exclusió social.

El projecte parteix del supòsit que les experiències amb l'art, mitjançant processos creatius de participació activa, són capaces de contribuir a la construcció d'un entramat social que reforci el teixit veïnal, educatiu i cultural. Només actuant en un entorn concret, el barri, des de la immersió en el territori i treballant a través de pràctiques artístiques participatives, es generaran mirades polièdriques que provocaran processos reflexius, necessaris per a contribuir a la millora de la

comunitat, en la seva diversitat i en la seva riquesa identitària. Es requereixen tant el treball directe a l'escola, com incidir en la formació inicial del docent, a través de dotar els futurs mestres d'experiències d'aprenentatge basades en contextos reals. Per això, escola i universitat s'han d'aliar per dissenyar espais i processos educatius oberts, flexibles i col·laboratius basats en el context.

El programa d'intervenció socioeducatiu resultant que porta per títol «El meu Barri, la meua Escola» consta de 29 accions artísticopedagògiques: representació d'escenes teatrals escrites a partir d'històries de vida de mares i pares, taller de percussió rítmica com a element de cohesió grupal dels integrants d'una comunitat, pares d'estudiants, coneixement del barri Nou Llevant a través de tres mirades (el passat, el present i el desig del futur), realització d'audiovisuals que visibilitzin algunes de les problemàtiques/realitats del barri, teatre, música...

En conclusió, a partir de l'art i de la col·laboració, es tracta de fer veure als agents implicats en el barri la possibilitat de cohabitar, millorar i produir fonts d'interacció per a la creació de vincles i transformació social.

4.6. Acompanyar quan més importa. «Projecte d'Atenció Integral per a nens i nenes amb càncer i les seves famílies», ASPANOB

El diagnòstic d'una malaltia oncològica en un fill sempre suposa una experiència inesperada i devastadora per a tota la família. Després del primer impacte de la notícia, de les primeres proves, de les primeres fases del tractament i els primers moments de por que provoca la paraula «càncer», els afectats i el seu entorn tornen a una relativa «calma» centrada en una tesna espera, en la qual comencen a trobar-se una realitat quotidiana. Aquesta nova vida, regida pels diferents ingressos i visites a l'hospital, cicles de tractaments, intervencions, revisions... marca un llarg període que durarà fins a la resolució de la malaltia.

Durant aquest període, la vida dels infants i de tot el nucli familiar es veu alterada i dirigida pels diferents moments de la malaltia i del tractament, la qual cosa arriba a produir una disminució de les relacions socials provocades pels períodes d'hospitalització i aïllament. ASPANOB, conscient de la realitat dels menors i de les seves famílies, gestiona el seu programa d'atenció integral, en què inclou diferents programes de suport per a donar resposta a les necessitats que puguin aparèixer des de tots els àmbits de la vida de l'infant i del seu entorn.

L'objectiu general del programa d'atenció integral d'ASPANOB és millorar la qualitat de vida d'infants i joves amb càncer i la de les seves famílies. Els objectius del programa són:

- Acollir tots els infants i les seves famílies amb un diagnòstic de càncer infantil a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears.
- Facilitar suport psicològic i socioeconòmic als infants i a les seves famílies en tot el procés de malaltia.
- Desenvolupar i aplicar tractaments terapèutics complementaris i alternatius per a facilitar com afrontar la malaltia.
- Proporcionar pisos d'acollida per a les famílies desplaçades per motius de tractament.
- Minimitzar les possibles despeses derivades de l'abandonament del domicili familiar per motius del tractament.
- Fomentar i impulsar el retorn a la vida quotidiana i els processos d'adaptació que suposa.
- Oferir activitats alternatives d'oci i temps lliure als infants i espais de respir a les famílies adaptades a les fases del procés de malaltia.
- Establir la coordinació amb els recursos sanitaris i socials necessaris per facilitar la prestació del servei i els ajuts.
- Facilitar el seguiment de l'infant i del curs escolar.

ASPANO B és l'única entitat que s'ocupa en exclusivitat d'aquest col·lectiu, i, per tant, el seu objectiu és ajudar totes les famílies i persones que malauradament estiguin passant per aquest procés. Cal destacar també que ASPANO B no cobra cap quota a les persones beneficiàries del seu servei i que l'únic requisit per a poder rebre l'ajuda és patir una malaltia oncohematològica.

5. Conclusions

Geoff Mulgan, un dels teòrics més importants en el desenvolupament del model d'innovació social britànic, en el seu assaig *The Process of Social Innovation* (2006) comenta que la innovació suposa "el procés pel qual es busquen formes diverses, creatives i noves per a satisfer les necessitats socials encara no cobertes, satisfetes de manera deficient o emergent". Cada dia se'ns presenta com un nou repte, viure, i en alguns casos sobreviure en un entorn global que percebem com a volàtil, incert, complex i advers. Ens exposam a desafiaments i riscos als quals ens hem d'anticipar, comprendre i adaptar. És per això, que els nostres agents socials són clau per a poder innovar i oferir solucions a les necessitats de la societat.

Els Premis d'Innovació Social han pogut mostrar com la societat de Mallorca està preparada per a continuar afrontant aquests canvis i reptes socials, evolucionant i modernitzant els serveis, posant les persones al centre, i sent pioners en projectes i idees que aconsegueixen millorar la qualitat de vida multitud de persones.

Després de diversos anys sense poder realitzar-se el lliurament dels premis a la innovació per circumstàncies que mai hauríem pogut imaginar, hem pogut reprendre aquest espai. Els premis han tornat amb més força, carregats de projectes innovadors, que no han aturat de desenvolupar-se malgrat les circumstàncies actuals, plens d'illúsió i ambició per a aconseguir millorar la societat, donar resposta a les necessitats actuals i aconseguir que Mallorca sigui un lloc inclusiu, solidari, just i ple d'oportunitats per a totes les persones, a través de garantir el poder de decisió i l'eliminació d'estigmes i de barreres.

Societats tan dinàmiques com la nostra produeixen canvis socials en moltes esferes de la vida i els canvis socials generen noves oportunitats i necessitats. Com a administració pública, hem de ser conscients d'aquests canvis i fer polítiques que acompanyin i responguin adequadament a les necessitats de la societat, mitjançant el disseny de plans d'actuació futurs conjunts amb les entitats i agents socials per a poder aconseguir atendre les necessitats de la societat.

El futur passa per la innovació i l'aposta per polítiques socials en què les persones siguin al centre. Segur que l'any que ve tornarem a trobar noves propostes innovadores, ja que, com va dir el filòsof Jorge Wagensberg, «innovar és una activitat el principal risc de la qual és no practicar-la».